

TANITMALAR

Mevlânâ Sekkâkî Dîvânı, Hazırlayan : Kemal Eraslan, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s.XVII+686

Eski Türk Edebiyatının üç büyük kolundan biri olan Çağatay Edebiyatı, hem Osmanlı ve Azeri Edebiyatlarına tesiri, hem de zengin bir kültürün hazinelerini saklaması yönleriyle araştırılması gereken pek çok konuyu ihtiva etmektedir. Semerkand, Herat gibi Türk tarih ve kültüründe mühim rol oynayan merkezlerde gelişen bu edebiyat, daha on beşinci asırda, Klasik Osmanlı Edebiyatının yeni yeni dallanıp budaklandığı bir dönemde, Sekkâkî, Harezmî, Lutfî, Emîrî ve ennihayetinde Ali Şir Nevâî gibi büyük üstadlar yetiştirmişti.

Mevcut divanından ve Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâis*'inde verdiği bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla bu edebiyatın XVI. asırdaki ilk mühim siması Mevlânâ Sekkâkî'dir. Hayatı hakkında bilinenler Mâveraünnehir'li olduğu, Semerkand'a göçüp yerleştiği ve burada bilhassa Uluğ Bey zamanında hatırı sayılır bir şöhrete sahip olduğu, hatta saray şairliğine kadar yükseldiği, büyük bir ihtimalle de yine Semerkand'da vefat ettiği şeklindeki yetersiz bilgilerden ibarettir. Fakat eksik de olsa elimizde mevcut olan iki divanı (1-British Museum / 2-Taşkent) hayatı hakkında olmasa da edebi şahsiyeti ve kendisinden sonra gelen şairlere tesirini gösterecek mahiyette bilgiler ihtiva etmesi bakımından mühimdir.

Uzun yıllardan beri Çağatay sahası üzerinde çalışan ve *Nesâyimü'l-mahabbe min şemâyimi'l- fütüvve* (Nevâî) ile *Mecâlisü'n-nefâis* (Nevâî - Hazırlanmakta)'i hazırlamış olan Prof.Dr. Kemal Eraslan, Çağatay edebiyatının bu mühim şairinin divanını da neşretmiştir. Kemal Eraslan Hoca'nın hazırladığı eser, neredeyse sadece Sekkâkî divanıyla kalmamış, Çağatay dil ve edebiyatı için kaynak olacak mahiyette bilgilerle zenginleştirilmiştir.

Eserde, evvela Çağatay Türkçesi ve Çağatay Edebiyatı hakkında kısa bir bilgi verilmiş (s.3-13), daha sonraki kısım Mevlânâ Sekkâkî'nin hayatı, edebi kişiliği, divanının nüshaları ve muhtevasına ayrılmıştır (s.14-45). Divanının Muhtevası (s.26) arabaşlığıyla verilen bilgilere göre şairin divanı 22 beyitlik bir münacaat, bir nat, 13 kaside ve altmış gazel ihtiva etmektedir. Divanındaki şiirlerden bazılarının başka divanlarda da mevcut olduğunu belirten Kemal Eraslan Hoca, bu şiirleri de tesbit etmiştir.

Hazırlanan eserin ikinci büyük ana başlığı İmla Özellikleri'dir (s.49-87) Bu bölümde eserin dil ve imla hususiyetleri belirtildikten sonra verilen kısa bir değerlendirmede Sekkâkî'nin dilinde, klasik Çağatay öncesi dil ve edebiyatını yansıtan şekiller olduğu hususuna dikkat çekilmiştir.

217 sayfayı bulan Metin kısmında (s.90-307) şiirler, yalnızca transkripsiyonlu latin alfabesine aktarılmamış, okuyucunun eseri daha iyi anlaması için bugünkü Türkçe ile nesre de çevrilmiştir. Her şiir kendi içinde numaralanmakla beraber

divanın bütünü beyit sırasına göre de ayrıca numaralanmıştır. Beş beyit arrayla verilen rakamlardan anlaşıldığına göre, Sekkâkî Divanında toplam 805 beyit bulunmaktadır.

Elimizde iki tane yazma nüshası mevcut olmasına rağmen epey nüsha farkı tesbit edilmiş ve yazar bunları ayrı bir bölüm olarak ele almıştır (s. 309-321).

Son yıllarda hazırlanan eserlere ilave edilen Notlar kısmı eserlerin daha doğru değerlendirilmesine imkan vermektedir. Kemal Eraslan Hoca da hazırladığı esere Notlar ana başlığıyla hen dil ve imla, hem de edebi / dini bilgileri içeren bir kısım eklemiştir (s.325-388). Bu notlar arasında mesela, Eski Türklerin on iki hayvanlı takvimi kullandıkları ve bunların isimleri, eski gökyüzü telakkisi, şiirlerde ya aynen ya da telmih edilerek geçen ayet ve hadislerin tesbiti vs... gibi uzun mesai gerektiren bilgiler mevcuttur.

Aynı sabır ve titizlikle hazırlanan Dizin bölümünde, divanda geçen bütün kelimeler tek tek ele alınıp incelenmiştir (s.389-617). Kelimelerin manası verildikten sonra metinde geçen şekilleri ve geçtiği beyit numaraları verilmiştir. Dizinde açıklamaya muhtaç kelimeler yalnızca manaları verilerek geçirilmemiş; o kelime hakkında tafsilatlı bilgiler de eklenmiştir. Mesela ab-ı hayat, Behram, felek, mirac gibi maddeler bu söylediklerimize güzel bir örnek teşkil etmekle beraber, Hz. Muhammed, Hz.Musa maddeleri de neredeyse kısa bir dinler tarihi mahiyetindedir.

İşletme Ekleri Dizini (s.619-620) ve zengin bir Bibliyografya'nın (s.621-628) ardından iki yazma nüshanın tıpkı basımları verilmiştir (s.629-686).

Küçük fakat ehemmiyetli bir eser olmasına rağmen Sekkâkî Divanı şimdiye kadar ilim aleminde uzak bir vaziyette idi. Sekkâkî hakkındaki bilgiler ve bazı şiirleri ancak antoloji ve edebiyat tarihlerinde, o da yetersiz olarak bulunabiliyordu. Prof.Dr. Kemal Eraslan Hoca ise, yukarıda saydığımız bütün meziyetleriyle Sekkâkî Divanını bugün ilim aleminin istifadesine sunmuştur.

Cemal AKSU